

RASA ADOMAITIENĖ

Napoleono Ordos kūrybos paroda „Kaip puikūs tavo dvarai, tėvyne...“

Lietuvos muziejų asociacijos organizuojamas kultūros paveldo aktualinimo ir kultūrinio turizmo plėtros edukacinis projektas „Lietuvos muziejų kelias“ 2016 m. buvo skirtas populiarinti Lietuvos dvarus bei juose sukauptas vertybes. Ta proga Lietuvos dailės muziejus (LDM) surengė Napoleono Ordos (1807–1883) kūrinių parodą „Kaip puikūs tavo dvarai, tėvyne...“, pradėjusią „Lietuvos muziejų kelio“ programą „Dvarų kultūros atspindžiai“. Paroda atidaryta gegužės 18 d. Kretingos muziejuje, o gegužės 21 d. perkelta į Paežerių dvarą. Joje eksponuotos N. Ordos litografijos iš LDM rinkinių ir Vytauto Levandausko bei Renatos Vaičekonytės-Kepežinskienės monografijoje „N. Orda: Senosios Lietuvos architektūros peizažai“ publikuotų akvarelių kopijos. Kūriniuose atsiskleidžia dailininko ranka užfiksuoti nostalgiški romantiškąją praeitį menantys jau nebeegzistuojančios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) vaizdai. Edukacinės parodos pagrindą sudarė dabartinėje Lietuvos teritorijoje esantys istorijos bei architektūros paminklai. Tai romantiškoje gamtos apsuptyje skandinčios dvarų sodybos ir savitos monumentalios klasikinio stiliaus architektūros didikų rezidencijos. Parodą papildė litografijos, vaizduojančios dvarų sodybas, kuriose gimė žymūs XIX a. poetai, rašytojai, kompozitoriai. Įdomus ekspozicijos akcentas – V. Levandausko parengtas žemėlapis, kuriame chronologiškai atspindėtas N. Ordos kelionių po Lietuvą maršrutas. Jis sudarytas atsižvelgiant į tiksliai piešiniuose paties dailininko nurodytas datas. Didžioji N. Ordos įamžintų architektūros paminklų dalis iki mūsų dienų neišliko, todėl dailininko piešti architektūriniai peizažai yra didžiulė ikonografinė vertybė.

Dvarų istorija – neatsiejama kiekvienos tautos kultūros dalis. Mūsų krašto praeitis glaudžiai susijusi su dvarų kultūra ir juos valdžiusiomis dvarininkų giminėmis. Senieji rūmai, pilys, rezidencijos yra svarbūs ir didingi šalies istorijos ženklai. Tai puikiai suprato ir Lietuvą savo tėvyne

Alojzy'o Misierowicziaus
litografija „Kėdainiai
prie Nevėžio“ pagal
Napoleono Ordos piešinį.
1876 m.

LDM G 15039/83

vadinęs XIX a. menininkas N. Orda. Jis – iškilus romantizmo epochos dailininkas, kompozitorius, intelektualas, gyvenęs ir kūręs carų valdžios metais. Didelė to laikmečio bajorijos dalis nostalgikiškai ilgėjosi prarasto šalies valstybingumo ir priešinosi carinės Rusijos imperijos režimui, todėl patyrė tremties negandas. N. Orda buvo vienas iš XIX a. II pusės tautinio sąjūdžio įkvėpėjų, tikras savojo krašto patriotas, domėjęsis istorine praeitimi. Nors pats lietuviškai beveik nešnekėjo, save laikė lietuviu. Daug metų praleidęs emigracijoje, grįžęs į tėvynę N. Orda visas jėgas atidavė LDK istorinės atminties išsaugojimui, jos unikalaus kultūros paveldo sklaidai.

Dailininkas gimė 1807 m. vasario 19 d. Vorocevičiuose, netoli Pinsko (dab. Baltarusija), kilmingoje bajorų šeimoje. Pradinį išsilavinimą įgijęs namuose, vėliau mokėsi Svisločiaus gimnazijoje. Nuo 1823-ųjų dar kelerius metus studijavo Vilniaus universiteto Matematikos-fizikos fakultete, tačiau mokslų nebaigė, nes buvo pašalintas už dalyvavimą slaptose studentų organizacijose. N. Orda buvo aktyvus 1831 m. sukilimo dalyvis. Norėdamas išvengti arešto ir tremties, išvyko į užsienį, keliavo po Austriją, Vokietiją, Italiją, Šveicariją. Atsidūręs Paryžiuje, 1839 m. pradėjo lankyti prancūzų peizažo meistro Pierre'o Girard'o dailės studiją, o muzikos žinių sėmėsi iš kompozitoriaus Frederico Chopino. Visapusiškų meninių polinkių turėjęs N. Orda kūrė fortepijoninę muziką,

polonezus, valsus, turėjo muzikos pamokų. Taip jis susipažino su poetu Adomu Mickevičiumi ir kompozitoriumi Ferencu Lisztu. Menininkas labai mėgo keliauti. Pirmuosius piešinius N. Orda sukūrė 1840–1842 m. kelionių po Prancūziją metu. Vėliau jis aplankė Portugaliją, Ispaniją, Angliją bei kitas Europos šalis, o kelionių metu tobulindamas piešimo įgūdžius, brendo kaip dailininkas. 1843 m. N. Orda vedė prancūzę Irėnę Bouglé. 1847 m. jis pradėjo eiti Paryžiaus Operos teatro direktoriaus pareigas, tačiau pasikeitus politinei padėčiai (kilus Prancūzijos revoliucijai) teatrą teko uždaryti. Carinei valdžiai paskelbus amnestiją 1831 m. sukilimo dalyviams, išsiilgęs gimtinės N. Orda sugrįžo į tėviškę. 1863 m. kilo nauja pasipriešinimo prieš carinę Rusiją banga. N. Orda buvo aktyvus tų įvykių dalyvis. Prasidėjus tardymams, areštuotas ir įkalintas Kobryne, vėliau nuteistas tremčiai. Peržiūrėjęs bylą nuosprendis sušvelnintas, tačiau gyventi Vorocevičiuose jam buvo uždrausta. Tada prasi-dėjo N. Ordos kelionės po Volynės, Podolės, Minsko, Kijevo gubernijas. 1875 m. jis lankėsi dabartinėje Lietuvos teritorijoje. Šioje kelionėje dailininkas nupiešė daugiau nei 1 000 piešinių. Klajodamas po buvusią LDK, skubėjo įamžinti nykstančias pilis, didikų rūmus, dvarus, bažnyčias, garsių to laikotarpio menininkų ir istorikų gimtines. Dailininkas bajoras, pats turėjęs nuosavą dvarą, puikiai išmanė dvarų sodybų sandarą bei menines jų ypatybes. Didikų rezidencijos N. Ordą žavėjo monumentalia

Alojzy'o Misierowicziaus
litografija „Siesikai“ pagal
Napoleono Ordos piešinį.
1876 m.

LDM G-15039/88

Alojzy'o Misierowicziaus litografija „Vaitkuškis“ pagal Napoleono Ordos piešinį. 1876 m.

LDM G 15039/85

klasikinio stiliaus architektūra. Norėdamas visapusiškai atskleisti jos grožį ir didingumą, menininkas vykusiai pasirinkdavo rakursą, paryškindamas pagrindinio ar šoninių fasadų apšvietimą. Didingus rūmų statinius jis dažnai komponavo panoraminėse erdvėse, vešlios gamtos apsuptyje. Vaizduodamas dvarų sodybas siekė kuo išsamesnio vaizdo, todėl dažnai piešė jas net iš dviejų ar trijų apžvalgos vietų. Svarbus tampa ir reprezentacinis momentas, atspindintis savininko socialinę padėtį, atskleidžiantis jo estetinį skonį. N. Ordos architektūrinius peizažus palygina įvairi augmenija, raibuliuojantys vandens telkiniai, akcentuojamas gamtos ir žmogaus kūrybos grožis. Reikšmingi pakylėtos ir romantinės jo kūrybos bruožai yra subalansuota kompozicija, detalus realistinis piešinys, natūralus architektūros paminklų ir aplinkos santykis.

XIX a. litografijų albumų leidimas buvo plačiai paplitęs meno kūrybinių populiarinimo būdas. 1875–1882 m. Varšuvoje Maksymiliano Fajanso litografijos spaustuvėje N. Orda savo lėšomis išleido „Lenkijos istorinių vietovių albumą“ („Album Widoków Historycznych Polski“), kurį sudarė 260 litografijų. N. Ordos piešinius subtiliai ir meistriškai litografavo lenkų dailininkas Alojzy Misierowiczius, pagyvindamas peizažus stafažo figūromis. Albumo litografijoms būdingas lengvas, minkštas piešinys, subtili šviesokaitos gradacija, lengvai tonuotas fonas. Jos pasižymi lyriška ir nostalgiška nuotaika. Albumą sudarė aštuonios

litografijų serijos. N. Orda buvo numatęs savo albumą tęsti, tačiau dėl pablogėjusios sveikatos sumanymo teko atsisakyti.

LDM yra sukaupęs beveik visą pagal dailininko piešinius sukurtų litografijų kolekciją, o dauguma N. Ordos piešinių saugoma Krokuvos nacionaliniame muziejuje.

Alojzy'o Misierowicziaus litografija „Rietavas“ pagal Napoleono Ordos piešinį. 1876 m.

LDM G 15039/87

Napoleonas Orda Exhibition „How Wonderful Your Manors Are, My Motherland...“

RASA ADOMAITIENĖ

In 2016, the educational project “The Road of Lithuanian Museums” organized by the Association of Lithuanian Museums was aimed at popularizing Lithuania’s manors and the values accumulated in there. On this occasion, the Lithuanian Art Museum organized an exhibition of Napoleonas Orda “How Wonderful Your Manors Are, My Motherland”. It was opened on May 18 at the Kretinga Museum and on May 21 in the Manor of Paežeriai. The educational exhibition represented copies of N. Orda’s lithographs from the collection of Lithuanian Art Museum; they were also published in the monograph of V. Levandauskas, R. Vaičekonytė-Kepežinskienė “N. Orda: Landscapes of Old Lithuanian

Architecture". The basis of the educational exhibition consisted of historical and architectural monuments in the present territory of Lithuania. Depicted manors are featured by distinctive monumental classic-style architecture and usually surrounded by romantic landscapes. The exhibition was supplemented by lithographs depicting manors where prominent 19th c. poets, writers and composers were born. An interesting accent of the exhibition is a map prepared by V. Levandauskas, which chronologically reflects the route of N. Orda around Lithuania. It was made according to the exact dates specified by the artist himself on the drawings. The majority of these architectural monuments have not survived to the present day; therefore, architectural landscapes drawn by N. Orda are of great iconographic value.

